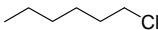

KIRALITET

NUKLEOFIL SUBSTITUTION

Föreläsning v17 Nina Kann

Organisk kemi i denna kurs

- v16 karbonylgruppens kemi
C=O
- v17 nukleofil substitution (alkylhaliders reaktivitet),
kiralitet

- v18 alkener, karbokationer, konformationer
C=C

- v19 aromaticitet och konjugering
- v20 aromatiska molekylers reaktivitet,
organisk syntes

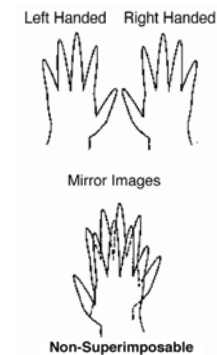
Kiralitet

Enantiomerer

Vissa molekyler kan finnas i två olika former som är spegelbilder av varandra men ej identiska. Jämför med händer.

Sådana molekyler sägs vara *kirala* och de två olika formerna kallas *enantiomerer*.

Optisk aktivitet

5

Kirala molekyler vrider planpolariserat ljus.

- Vridning medsols betecknas (+) (*dextrorotary* = högervidande)
- Vridning motsols betecknas (-) (*levorotary* = vänstervridande)

(+)

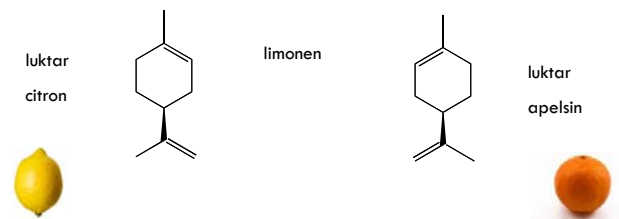

(-)

Enantiomerer

6

- Enantiomerer har samma fysikaliska egenskaper men kan ha olika biologiska egenskaper.

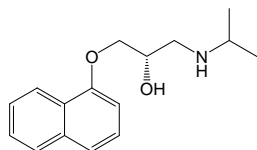

Enantiomerer

7

- Många läkemedel tillverkas nu i enantiomert ren form p.g.a. att aktiviteten kan vara olika hos de två enantiomererna.

- Ex. Propranolol

S β -receptor blockerare
(behandling av hjärtsjukdomar)

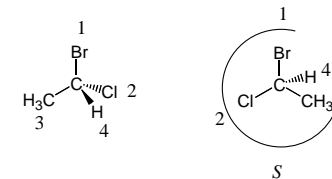
Nomenklatur: R och S

8

- Ge substituenterna prioritet 1-4 efter atomnummer.
- Vrid molekylen så att 4 pekar bakåt.
- Rita ett pil från 1 till 2 till 3.

Medsols: R

Motsols: S

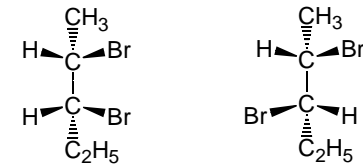
Nomenklatur: olika beteckningar

- R/S bestäms av strukturen
- D/L bestäms efter jämförelse med de två enantiomererna av glycerinaldehyd
- (+)/(-) resp. d/l: talar om åt vilket håll molekylens vridning planpolariserat ljus

Dessa beteckningar är ej kopplade till varandra.

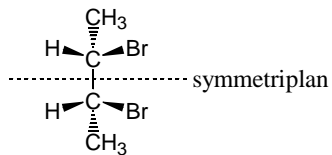
Diastereomerer

Diastereomerer är stereoisomerer som ej är spegelbilder av varandra. Diastereomerer har olika fysikaliska egenskaper.

Meso föreningar

Vissa föreningar kan vara optiskt inaktiva trots att de innehåller stereocentra. De innehåller ett symmetriplan. Sådana föreningar kallas *meso* föreningar.

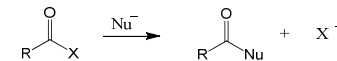
Olika reaktionstyper

Reaktionstyper

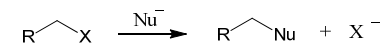
- Addition / substitution vid C=O (v16)
- Oxidation / reduktion (v16)

- Nukleofil substitution av alkylhalid (v17)
- Omlagringsreaktioner (v17)

- Addition till C=C / elimination för att bilda C=C (v18)
- Elektrofily aromatisk substitution (v20)

Olika typer av substitution

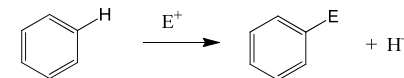
- Substitution vid C=O

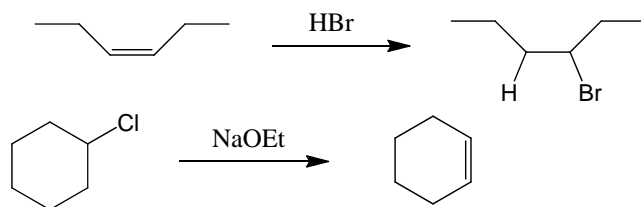
- Nukleofil substitution av alkylhalid

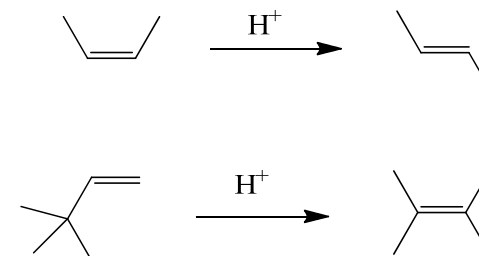
- Elektrofily aromatisk substitution

Addition / elimination C=C

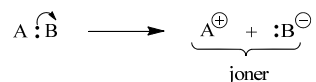
Isomerisering / Omlagring

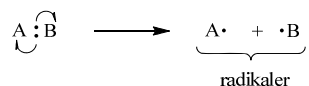
Mekanismer

Reaktionerna kan ske via olika mekanismer:

- Polära reaktioner

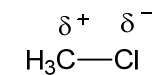
- Radikalreaktioner

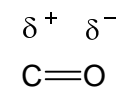
- Reaktioner där alla steg sker samtidigt (concerted reactions)

Alkylhalider

- Polariserad bindning i alkylhalid

- Jfr. polarisering i karbonylgrupp

Nukleofiler

19

- En *nukleofil* söker sig till något positivt. En nukleofil kan vara antingen en anjon eller en neutral molekyl med minst ett fritt elektronpar.

Lämnande grupp

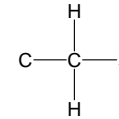
- Den lämnande gruppen skall kunna stabilisera en negativ laddning, antingen via induktion (elektronegativitet) eller via resonans.
- Ex. på bra lämnande grupper är halider och s.k. pseudohalider (som t.ex. $-\text{OSO}_2\text{CH}_3$).
- Neutrala molekyler som NH_3 och H_2O kan också fungera som lämnande grupp.

Mekanismer: S_N2 / S_N1

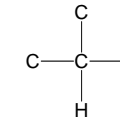
- Nukleofil substitution kan ske via två olika mekanismer. Vilken mekanism det blir beror på hur substratet ser ut, vilken nukleofil som används samt betingelser för reaktionen.

Alkylhalider - struktur

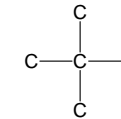
22

Primärt
 1°

sekundärt
 2°

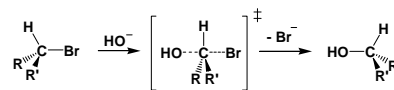

tertiärt substrat
 3°

S_N2

23

Bimolekylär nukleofil substitution.
Hastighet = k [nukleofil] [substrat]
Skjer med inversion.

Substrat: $1^\circ > 2^\circ > 3^\circ$

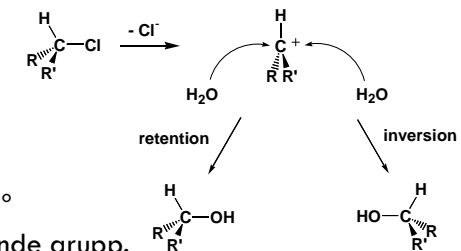
Nu = anjon: använd polärt aprotiskt lösningsmedel

Nu = neutral: använd polärt protiskt lösningsmedel

S_N1

24

Unimolekylär nukleofil substitution.
Hastighet = k [substrat]
Skjer med racemisering (50% inversion, 50% retention).

Substrat: $3^\circ > 2^\circ > 1^\circ$

Kräver en bra lämnande grupp.